

MARJANUCZ LÁSZLÓ

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI ÖNKORMÁNYZAT HELYREÁLLÍTÁSA SZEGEDEN

Szeged 1850 és 1860 között Csongrád vármegye részeként a pesti kerülethez tartozott. Irányítását közvetlenül Csongrád vármegye főnöke, Bonyhád István végezte. Így nem osztozhatott a kerületi székvárosok sorában, amelyek megyén kívüliséget élveztek, ellenben a többi szabad királyi város sorsára jutott: megyei hatóság alá került. Megszorított hatósági jogkörrel Szeged beléletét formailag a községi választmány intézte, mely politikai ügyek kivételével mindennel foglalkozott: állásokat szervezett, tisztviselői fizetéseket folyósított, költségvetést készített. Nagyjából ellátta az 1848 előtti választott község feladatát. Végrehajtó közege a községtanács volt, melynek tagjait – előzetes választmányi jelölés után – a politikai hatóság nevezte ki. Általában jellemző az önkormányzati tevékenység elsorvadására, hogy a választással betölthető tisztviselői állások jobbára a felettes közigazgatási hatóság kinevezésétől függtek. A testületi szervek közigazgatási alárendeltségüknek köszönhetően olyan személyi összetételben működtek, ami biztosította a két szerv jobbára egyetértő kapcsolatát.

A községválasztmány 1860. december 4-én szüntette be tevékenységét. Helyébe az 1848:XXIII. tc. alapján választott Képviselői Közgyűlés és a választott tisztviselőkből álló tanács lépett. A jogfolytonosság nemcsak a 48-as alapon megújított önkormányzati szervezetben, hanem a fő tisztségviselők személyi azonosságában is megmutatkozott, hisz a közgyűlés elnöke Vadász Manó, egykori alkotmányos polgármester, az új polgármester pedig Szeged korábbi országgyűlési képviselője, Osztróvszky József lett.

1861 végére beszüntette tevékenységét a Városi Bizottmányi Közgyűlés, s elhagyta helyét a választott tisztikar is. Szeged város képviselői közgyűlése 1861. október 30-án tartotta utolsó megbeszélését, míg a tanács ugyanaz év december 21-ig folytatta működését. Ezután a „nemzeti önállást megtagadó” provizórikus rendszer következett mintegy 6 éven át, amely időszakban az eredeti tisztikar és a képviselőtestület tagjai közül többen meghaltak.

A kiegyezés időpontjában Szeged törvényhatóságát egyedül képviselő testület újra az 1861-i alkotmányos választás útján életre hívott közgyűlés lett.¹

A belügyminisztérium 1867. április 8-i rendelete értelmében április 16-án ült össze a közgyűlés – a bekövetkezett haláleseteket leszámítva – az 1861-es összetételben, kifejezve ezzel ismét az alkotmányos előzményekkel fennálló jogfolytonosságát. Önmagukat „a város együttlevő képviselőtestületének” nevezték. A törvényhatósági közigazgatás kiépítése két fázisban valósult meg. 1867. március 8-án a képviselőház fölhatalmazása alapján a kormány elrendelte a törvényhatóságok újra szervezését. Az 1861-ben fölújított alkotmányos szervek 1870-ig működtek, utána az 1870:42 tc. alapján szervezték meg a helyhatóságokat. Dolgozatunk e folyamat helyi körülményeit világítja meg.

A lakosság részvétele a három alkotmányos helyhatósági választásokon eléggé hullámzott: 1848-ban az összlakosság 5 %-a, 1861-ben 3%-a 1867-ben 3,7%-a felelt meg a cenzuskövetelményeknek. Tanulságos a választók cenzus szerinti megoszlása, mert a népességnövekedés objektív ténye mellett a választói jogosultság szerkezeti változásai magyarázzák meg az ingadozó számarányokat.

Legfontosabb volt a birtokcenzus, melynek révén a választópolgárok mintegy fele jutott képviselői választási joghoz. A régi polgárjog alapján szavazók háttérbe szorultak, 1861-ben még a választóközösség harmadát alkották, 1867-ben csak a tizedét. Helyüket az iparúzóknak foglalták el, akik az egy segéd tartását előíró követelménynek könnyebben meg tudtak felelni, mint a jövedelmi kvótáknak vagy a tradicionális jogkellékeknek. Legkevesebben azok voltak, akik értelmiségi cenzusuk címén vagy pusztán jövedelmük után szerezték meg a választói jogosultságot. A különböző jogcímek dominanciája alapján az egyes szegedi városrészek is jól elkülöníthetők voltak egymástól, pl. a Palánk polgárosultságát a választók közel felét adó iparosság, ötödét adó értelmiség jellemezte. Felsővárosban a polgárjog és birtokcenzus juttatta az emberek többségét választójoghoz, míg Alsóváros társadalmi összetételének megfelelően négyötöd részt a gazdákból „delegálta” választópolgárait. Érvényesült az a tendencia, hogy a szerzett pozíciók – vagyoni, jövedelmi, foglalkozási jogcímek – alapján választói joghoz jutók aránya folyamatosan javult. Azok is, akik öröklött státusuk miatt kvalifikálhatták magukat, ha föl tudtak mutatni párhuzamosan új, szerzett polgári képességeket, akkor utóbbiak szerint írták össze magukat.

A városrészek hagyományos szociális arculata befolyásolta az önkormányzat társadalmi összetételét, de nem oly mértékben, mint 1848-ban, amikor a

¹ Csongrád Megyei Levéltár, Szeged Város Képviselői Közgyűlésének iratai (a továbbiakban: Kgy. Ir.) 1/ 1867

képviselők városrészenkénti elkülönült választása előírás volt. 1861-től megszűnt a külön területi képviselet, s az egyes régiók szabadon választhatták képviselőiket a település bármely részéből.

Az önkormányzati élet hosszú időn át létezett regionális kötődése magyarázza, hogy az 1861-i képviselőválasztásokon az egykori 48-as városatyák 30%-át választották újra. A megújulás és folyamatosság változó súllyal érvényesülő trendje 1848-ban mutatta a legradikálisabb váltást. Az akkori tisztújításkor a korábbi főtisztviselők közül senki nem jutott be a tanácsba. Viszont az 1861-i tisztújítás erős folyamatosságot mutatott 1848-cal, mert a főtisztviselők és a tanácsnokok legfőljebb posztot cseréltek, de magának az állománynak a személyi megújulása nem következett be. Mondhatni, hogy a rendi képviseleti forma és a modern polgári önkormányzat váltásakor sokkal inkább hatottak az átszervezéssel járó személyi megfontolások, mint később, amikor polgári érdekcsoportok versengtek a mandátumokért a népképviseleti törvény alapján.

1867-ben már kifejezett politikai érdekütközésről beszélhetünk, mert az akkori tisztújítás megváltoztatta a politikai többséget a tanácsban. Míg a két testület politikai összetétele hasonló volt, nem merültek föl a hatáskör értelmezéséből fakadó gondok. Mihelyst a tanácsból kivonult a „feliratista” zöldcédulás párt, a közgyűlésben, illetve azon kívül próbált ellensúlyt találni. Előállt az a helyzet, hogy a városigazgatás 48-as párti politikája többséget élvezett ugyan a közgyűlésben, de a Deák-párt mindent megtett politikai befolyásának visszaszerzésére.

Az önkormányzati testületek ilyen fölállása sejtetni engedte, hogy a municipalista hagyományokat erősebben fogják képviselni a törvényhatóságok leendő rendezésekor. Az alakuló ülésen a polgármester elnökölt, aki hangsúlyozta: „Hogy a közgyűlési terem falai közt a szabadság renddel párosulva mindenki számára élvezhető legyen, új házszabály megalkotása szükséges”.²

Burger Zsigmond Deák-párti képviselő még előtte javasolta, hogy a képviselőtestület tagjai tegyenek esküt az alkotmányra, ahogy ezt más városok (pl. Pest) is tették, s ahogy ezt az 1848-i illetve, az 1861-i gyakorlat mutatta. Ellenkezőt a körülményt hozták föl, hogy a képviselőtestület a „helyi választó közönség bizalmának a kifolyása, mely minőségénél fogva feladatává lett a kötelességek teljesítése”. Úgy gondolták: a megtisztelő bizalom elfogadásával szemben felmerülő viszonzási kényszer csak a kötelességteljesítés lehet, de ennek eskü alatti bevallása fölösleges. Ti. a képviselőtestületek létesítését, jog-

² CSML Kgy. ir. 24/1867

körét, s kötelességeit előíró törvény a megválasztott képviselőket hivataluk lelkiismeretes betöltését fogadó esküre nem kötelezte.³

Határozott törvény hiányában az irányt adható szokás azt mutatta, hogy a városi képviselők csak egy-két helyen tettek esküt, tehát még csak általánosan létező, s emiatt erkölcsi kötelezettséggel bíró gyakorlatról sem lehetett beszélni. Ha valakik irányában ésszerű lett volna teljesíteni az esküt, az csak a választó közönség lehetett, amelynek bizalma a képviselőket különleges közéleti pozícióba helyezte, de az illet meg nem kívánt. Így eskü letételére nem kötelezhették a képviselőtestületet, mert e döntés meghozatalára illetéktelen volt.

Mégis a fölvetéssel kapcsolatban azt a modus vivendit alkalmazták, miszerint a törvényileg nem tiltott cselekmények szabad volta, s a Szegeden 1848-ban és 1861-ben egyébként is követett gyakorlat miatt a választó közönség bizalmát ünnepeles fogadalomtétellel viszonzozták. Ezt még összegegyeztethetőnek találták az önkormányzat eszméjével.

Közgyűlési többség döntött arról a javaslatról is, hogy a korábbi alkotmányos törvényhatóságok ideje alatt szokásban volt gyakorlatot, az alsóbb rendű hivatalnokok tanácskozási és szavazati jogát szüntessék meg. Valószínű, hogy a közgyűléseken szereplő alsóbb beosztású tisztviselők nem tartoztak maradéktalanul a tanácsbeli többséghez, így politikailag kívánatos volt hatáskörük megszorítása. Az új rendelkezés teljes egészében az 1848:XXIII. tc. 15. paragrafusára helyezkedett, s csak az abban felsorolt tisztviselőknek (polgármester, főbíró, főkapitány, alkapitány, tanácsnokok, jegyzők, tisztí ügyészek, levéltárnokok, telexbíró, számvető, tisztí főorvos, főmérnök) biztosította a közgyűlési tanácskozási és szavazati jogot.⁴

Formailag helyreállt az alkotmányosság, ami ez esetben inkább a jogfolytonosságot jelentette, tartalmilag azonban a közéleti szabadság határait szűkítették az 1861-es gyakorlathoz képest. Ezt egészítette ki az alsóbb szintű tisztí állások választással való betöltésének kérdése, ahogy ezt a 48-as törvény előírta, s ahogy 1861-ben is cselekedtek. Ezen most sem kívántak változtatni, tehát a közgyűlés által betöltendő tisztí állások (törvényszéki tanácsos, alkamarás, alszámvevő, másodmérnök, erdőmester, szállásadási biztos, várnagy, hídi biztos, kórházi gondnok, másodlevéltáros) választás alá estek.⁵

A gyakorlatban ez úgy nézett ki, hogy pl. meghirdették a telekkönyvi iktató és kiadó állását, melyre többen pályáztak, s melyet a közgyűlés szavazatai-

³ Kgy. ir. 28/1867

⁴ Kgy. ir. 30/1867

⁵ Kgy. ir. 2/1867

nak abszolút többségét elérő személy nyerhette el. Több pályázó esetén a két legtöbb szavazatot kapott jelölt közül döntött a közgyűlés.⁶

Ligeti Dániel főbíró az 1848-as törvény eme cikkelyére hivatkozva kérte a közgyűlést, hogy fogadja el az összes tiszti állomány új választások útján való betöltését kimondó tanácsi határozatot. Pontosabban, arról volt szó a méltányosság és igazság szem előtt tartásával, hogy választás szempontjából ne tegyenek különbséget a tisztviselők között. A város kormányzására hivatottak, éppúgy a bizalom folytán „nyertek alkalmazást”, mint ahogy a segéd tisztviselők is csak bizalom mellett fogadhatják el az állásukkal járó felelősség terhét.

Ebből kiindulva indítványozta, hogy a „közönség által megválasztott városi főorvos vezetése alatt működő városi és kórházi orvosi, sebészi hivatalokat” is választással töltsék be. Nehéz bizonyítani, hogy a főbíró ezt, a törvényekből következő, s most érvényesítendő jogtechnikai eljárásnak gondolta, vagy a törvényes lehetőséget kihasználva akarta teljessé tenni a hivatali tisztogatást. Mindenesetre javaslatát saját pártjának közgyűlési többsége sem fogadta el azzal, hogy a közgyűlés csak az öt törvényi gyakorlatnál fogva megillető jogát gyakorolhatja, s az új választás alá veendő állások többsége már be van töltve. Egyszerűen szükségtelen a választás a feladatát jól teljesítő városi posztokon.

Osztróvszky József a korábbi alkotmányos időszakok kiemelkedő közéleti személyisége, valószínűleg ezt a hivatalos gáncsoskodást unhatta meg, mikor 1867 végén a közgyűlés elnökségéhez intézett nyilatkozatában lemondott. Azt tapasztalta, hogy úgy politikai elveivel – Deák-párti –, mint bármely szakmában addig tanúsított bizottsági működésével a képviselőtestület többségének tetszését nem nyerte meg, ezért lemondott minden bizottsági tagságáról.⁷

Még lemondása előtt elkezdődött az a harc, mely a 48-as szemléletű önkormányzati testület viszonyát mutatta a készülő törvényhatósági rendezéshez. Elsőként a tanács kívánságára két végzett jogászt küldtek ismeretszerzés végett Pestre, a „hongyülésre” városi költségen. Hivatalosan az állam alkotmányos berendezkedésének tanulmányozása, a szervezett tanácsi önképzésre alkalmas nyújtó törvényi fórumok megismerése céljából támogatták a két jogvégzett fiatal nemzetgyűlési látogatását.⁸ Valójában a „szabad királyi” hagyományok megőrzésének politikai esélyeit kívánták fölméretni.

Csatlakoztak Győr közgyűlési átiratához, mely a köztörvényhatóságok törvény által is biztosított jogainak megóvására szólított föl. Ebben a kérdésben már

⁶ Kgy. ir. 18 / 1867

⁷ Kgy. ir. 354 / 1867

⁸ Kgy. ir. 172 / 1867

jobban kiütköztek a szegedi közgyűlés és a tanács 48-as megfontolásai, ui. hibáztatták a megyék gyengítésének szándékát, saját fölfogásuk szerint a municipiális jogokhoz való féltékeny ragaszkodás hazafiúi viselkedés egyik neme.⁹

Ennek lényege: míg a kormányt megillető kormányzási és végrehajtási, illetve a köztörvényhatóságok önkormányzati jogai világosan nem lesznek lefektetve, addig a régi municipiális jogok életben tartását tartják célszerűnek. Felfogásuk alapja a parlamentáris kormányrendszert az önkormányzati és egyéni szabadsággal összhangba hozó 48-as rendezés. A népképviseleti elv városi szintű alkalmazása az egyetlen biztosíték a helyi alkotmányosság fönntartására. Ez a gondolkodás éles ellentétben állt a főispáni hatáskör tervezett mértékével és a törvényhatósági képviselet felerészről virilis elvű megoldásával. Mindkét felsőbb szándék a 48-as önkormányzati szabadság durva megcsönkítése, a népképviseleti elv paródiája – vélték – a szegedi „népképviselek”. Ezért oly kérelemmel járultak „az országos képviselőházhoz”, hogy a törvényhatóságok rendezését az alkotmányos szabadság jegyében, s ne a népképviseleti elvet csorbító magas vagyoni kvalifikációk beiktatásával rendezzék, ahogy ezt Debrecen, Kassa, Lőcse, Marosvásárhely szabad királyi városok is kérték.¹⁰

A probléma csupán az volt, hogy az önkormányzati szabadság 1848-ban meghúzott határait a város belső gazdasági ereje, az anyagi önállóságra való képessége mennyiben támasztotta alá. 1871. január 15-én készítették el a törvényhatóság rendezése előtti utolsó költségvetést, mely 353 446 Ft bevétellel és 492 626 Ft kiadással számolt. Így a tervezett hiány nagysága 79 889 Ft-ra rúgott.¹¹

Sajátosan alakult a bevétel szerkezete: az úri javadalmakból (mint a Torontál megyei és a tápai majorsági földek, a kisteleki és újszegedi városi regálék stb.) illetve a városi fekvő javakból (közlegelők bérbeadása, erdők utáni ölfa, rőzse, nádeladás, a gyékénytermés értékesítése, téglá és cserépdézsma, földhaszonbérlet díja, mészégetés utáni illeték, kocsmák, vendéglők bérleti díja) származó bevétel az összjövedelem 62%-át tette ki. Ha ehhez hozzáadjuk a városi javadalmak (pálinka-, bor-, sör- és húskimérési haszonbér, vízimalom-díj, pázsit-helypénz, piaci és vásári álláspénz, mázsálási díj, karópénzszedés a Tisza-parton, súly és úrmérték hitelesítési díj, halászati haszonbér, híd- és kövezetvám) hasznosításából eredő összeget, 76 750 Ft-ot, akkor a saját bevételi források aránya 85%-ra bővült. A fönntmaradó 15%-on belül is voltak városi bevételek, pl. a rendőri illetékek, cselekvő tőkék hozama, de azok

⁹ Kgy. ir. 351/ 1867

¹⁰ Kgy. ir. 200/ 1870

¹¹ Kgy. ir. 11/ 1871

össze elenyészett a rendkívüli jövedelmek mellett, melyek megközelítőleg 50 000 Ft-ot tettek ki. Ezek elsősorban az állam részéről igénybe vett városi szolgáltatások (tisztai lakbérek, háló krajcárok, húspénz az elszállásolt katonákért) központi megtérítéséből, illetve az állami intézmények (toloncház, törvényszék) fönntartási költségeinek a kiegyenlítéséből álltak össze. Végül a városi forrásokat bővítette a különböző intézményektől – lehetett állami is – fölvelt kölcsön.

A bevételi források kialakult szerkezete jelentős helyi anyagi erőt tudott fölmutatni, ami a leglényegesebb kérdésben, a pénzügyi függetlenség ügyében megalapozhatta a Szegeden erős hagyományokra épülő önkormányzati tudatot. Fontos azonban hangsúlyoznunk, hogy ez a költségvetés a polgári közigazgatási szervezet kiépülése előtt készült, amikor még Szeged régi eredetű úri jogait érvényesíthette, anélkül, hogy az igényelt önkormányzati szabadság polgári terheit és kötelességeit a gyakorlatban érzékelhette volna.

Az önkormányzati szabadságot azonban másképp értelmezték „fent” és „lent”. Erre példa a névszerinti szavazás ügyében Szegednek küldött belügyminiszteri „dörgedelem”. Ebben a miniszter fölszólította Szeged vezetőit, hogy ne csak az „Igen” és „Nem” szavazatok számszerű arányait tüntessék föl, hanem az így vagy úgy szavazók neveit is. Szerinte ugyanis csak a névszerinti rögzítés alkalmas eszköz „a felelősség megóvására”, ez a módszer kényszeríti a szavazókat megfontolt döntésekre.¹²

Az ekkor már Deák-párti többségűvé lett szegedi közgyűlés nem értette a belügyminisztérium eljárását, s kérte, hogy az indoklás alapját képező „felelősség” tartalmát közelebbről határozzák meg. Nem tudták, hogy a felelősség „mely neme” érvényesül a közgyűlési szavazás során a közösség irányában: személyes, erkölcsi, anyagi, politikai vagy jogi?

Bár választ nem kaptak a kérdésre, magáról a törvényhatósági tervezetről alapvető felfogásbeli különbségeket tükröző vita nem alakult ki Szeged és a kormány között. Dáni Ferenc főispán szerint a rendezés ügye jól haladt. Néhány ponton azonban problematikusnak látta a központi törvény egyes előírásainak mechanikus elfogadását.¹³

Először is meg akarta óvni a város kezelése és fölügyelete alatt álló pénztárak, s a velük kapcsolatban álló számvevőség tisztjeinek eddigi betöltési rendjét, azaz a tanácski választás lehetőségét. A közgyűlés javasolta továbbá

¹² Kgy. ir. 49/ 1871

¹³ Kgy. ir. 228/ 1871

saját maga és a polgármester törvényen alapuló hatáskörének kiterjesztését minden helyi érdekű ügyre. Ez azonban megkövetelné, hogy a polgármester helyettesítése távollét vagy akadályoztatás esetén megoldott legyen, amiről az 1870:XLII. tc. nem intézkedett. Ezért a közgyűlés az ügymenet folyamatossága érdekében a polgármester helyetteséül a főjegyzőt jelölte ki.

A tanács eddigi elsőfokú közigazgatási hatóságában nem történt változás, viszont a képviselők a hagyományos jegyzőkönyvi eljárás helyett a modern előadói rendszer bevezetését határozták el. A változtatástól a végrehajtás hatáskörének jelentős emelkedését remélték. Kimondták, hogy a tisztviselőket a köz- és beligazgatás rendes és zavartalan forgalma érdekében csakis szakmájuknak megfelelően és a megszabott munkakörében lehetett alkalmazni. Városi tisztviselők általában semmiféle magánügy szorgalmazását, vagy magánhivatalt nem vállalhattak, magánfelek érdekében teljesített bármely hivatalos eljárásért működési díjat nem kérhetett, ajándékot nem fogadhatott el.

A szakági specializáció jelentősége, a közigazgatási ágak szolgáltatásuk szakmai megalapozottságán nyugvó függetlensége jutott abban kifejezésre, hogy a kórházi orvosi, kezelő és szolgaszemélyzetet a tisztiorvosi hivatal szervezetébe, mint az egészségügyi tisztí személyzet kiegészítő részét vették föl. Ennek gyakorlati következménye pl., hogy a kórházi főorvos saját kötelessége körében eddigi hatósági előjárójától, a tisztí főorvostól függetlenül, önállóan járhatott el. Működését közvetlenül a városi tanács alá helyezték.

A belügyminiszter a Szeged által beterjesztett törvényhatósági tervezetben a következő kifogásokat találta. Nem megnyugtató a választókerületek kialakítása, a tisztikar, segéd és szolgaszemélyzet létszámára, hatáskörére és a választók névjegyzékére tett önkormányzati elképzelés. Felesleges a tervezet utolsó szakaszában kifejtett vélemény a kormány városi belügyekbe való beavatkozásáról, mert félreérthető. Szeged ügyis csak a törvény által előírt törvényhatósági szervezet kidolgozásában illetékes, a kormánnyal szembeni hatósági viszony törvényes szabályozása nem az ő dolga. Ugyanúgy nem lehet egyetérteni a polgármesteri hatáskör oly kibővítésével, hogy az saját jogon hozzon létre új hivatalokat vagy szüntessen meg régiakat, mert ez több jog, mint amennyit az alispán a megyében gyakorolhat. Ha az erre vonatkozó kérelmét a polgármester a tanáccsal közösen terjeszti a közgyűlés elé, akkor tárgyalás alá vehető, mert ebben az esetben az alkotmányos végrehajtó közegek együttes eljárásáról van szó.

A tanács megmaradhat városi kötelékbe fölvetel első fokú elintézői fóruma, de szabályellenes az a gyakorlata, hogy 20-200 Ft illetőségi díjat kér a lakosításkor. Ilyen alapon azok a községek is ragaszkodhatnak a díjszedéshez, melyek községi terheiket teljes egészében saját vagyonukból fedezik. Szeged

pedig – saját tervezete szerint – csakis a lakosságra évente kivetni szándékolt tetemes pótdadók segítségével kívánja fedezni az önállósággal megnövekedett terheit.

Ezekben a kérdésekben a belügyminisztérium föltétlen kiigazításokat, észszerű engedményeket tartott szükségszerűnek. Szeged képviselőtestülete a választó kerületek alakításával, a választói névjegyzékkel és a virilisek jogállásával kapcsolatos központi megfontolásoknak változtatás nélkül helyt adott. Ezekben a jobbra technikai jellegű ügyrendi módosításokban könnyebb volt engedni, mint a közgyűlés vagy a polgármester hatáskörét érintő kérdésekben. Ami pl. a hivatalállítási jogot illette, abban olyan kompromisszumos megoldást tartott Szeged elfogadhatónak, hogy a polgármester egyéni kezdeményezési jogát csak a tanács egyetértő joga csökkentse, azonban a hivatalállítási operatív folyamatába ne avatkozzon be.

Bonyolultabb volt az új lakosok „felvételi díjának” a megítélése. Szeged azzal, hogy vidékieket vett föl a város kötelékébe, ezáltal úgy magára, mint a többi helybéli illetőségűre nézve oly kötelezettséget vállalt, melynek előnyei a városban szabadon megtelepült, de községi kötelékbe föl nem vett egyénekre nem terjedtek ki. Fennállott tehát egyrészt a kötelezettség, melynek előnyeit az illetőség megszerzése után lehetett élvezni, ugyanakkor az ilyennel nem rendelkező, de itt lakó idegenek kénytelenek voltak ugyanazt a pótdadót fizetni, a város terheit ugyanúgy vállalni, mint az előnyt élvező „kötelékesek”. Ezért a fölvételi díjszedésnek volt némi erkölcsi alapja, s ezen kívül föl lehetett hozni érvként a szokásjogot. Másrészt, épp a méltányosság szempontja diktálta volna, hogy az ún. lakosítási díjakat csak olyan községeknek engedélyezzék, melyek nem voltak oly kedvező helyzetben, hogy közterheit kizárólag a közvagyon jövedelméből fedezhették volna.

Tekintettel arra, hogy ipartörvény még nem volt, a jótékonyságra szedni szokott önkormányzati jogosítványok megszűntek, ezáltal Szeged nem megveendő bevételtől esett el, s a veszteséget pótlandó kérték, hogy a városi kötelékbe fölvételért ezentúl is „vagyon és üzleti körülményekhez mért lakosítási díjat” szedhessenek. Formálisan ezt indokolta a közjövedelem forrásainak elégtelensége a kiadási tételekkel szemben.

A képviselők egyetértettek azzal a belügyminiszteri észrevétellel, hogy a városi tiszti és szolgaszemélyzet létszáma túlméretezett, s legalább a segédmérnöki és a fogalmazó gyakornoki állás szervezését törölni kell. Új segédmérnöki hivatal létesítése egyszerűen fölösleges volt, mert nem szaporodtak meg annyira a mérnöki teendők, hogy azokat ezentúl a három meglévő mérnök ne tudná ellátni „kellő szorgalom és tevékenység kifejtése mellett”. A gya-

kornoki státus pedig, tekintettel a közigazgatásban bevezetendő új fizetési ésapidíj rendre, illetve az ügyiratszámok eddigi alakulására, ugyancsak fölöslegesnek tűnt.

A polgári önkormányzat kialakításával kapcsolatos viták lényege abban összegezhető, hogy Szeged az alkotmányos jogok érvényesítését jobban garantáló főtitiszviselői hatáskörök, és a fedezetül szolgáló gazdasági eljárások kérdésében vitatkozó partnere volt a kormánynak, míg a központi rendeletek helyi végrehajtását segítő, előmozdító, ügyrendi, eljárás-technikai ügyekben jobban hajlott a kompromisszumra.